

Rogalewski, Olaf

Możliwości wykorzystania parków zabytkowych dla wypoczynku świątecznego i turystyki

Ochrona Zabytków 22/1 (84), 13-15

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA PARKÓW ZABYTKOWYCH DLA WYPOCZYNKU ŚWIĄTECZNEGO I TURYSTYKI

Czynnikiem, który ma decydujące znaczenie dla ustalenia możliwości i sposobu wykorzystania parku zabytkowego na cele turystyczne jest jego położenie. Pod tym względem wyróżnić można cztery podstawowe rodzaje lokalizacji:

1. na obszarach wypoczynku świątecznego mieszkańców większych skupisk miejskich,
2. na obszarach posiadających walory wczasowe i stanowiących czynne lub potencjalne rejon wypoczynku dorocznego (urlopowego),
3. w pobliżu ośrodków turystyki i szlaków krajoznawczych,
4. poza obszarami, wymienionymi w pkt. 1—3.

W kolejnych częściach artykułu zostaną omówione możliwości zagospodarowania turystycznego parków zabytkowych w odniesieniu do czterech powyższych lokalizacji.

I. Parki zlokalizowane na obszarze strefy podmiejskiej większych miast mogą być najłatwiej zagospodarowane jako ośrodki wypoczynku świątecznego. Ponieważ wyjazdy świąteczne trwają u nas najczęściej jeden dzień lub część dnia i odbywają się głównie w pogodne dni letnie, przygotowanie parku wystarczy ograniczyć do uporządkowania obiektu, urządzenia dojazdu z parkingiem, wyznaczenia ciągów spacerowych oraz wyposażenia w urządzenia sanitarne i kiosk. W przypadkach, kiedy ze względu na bliskość arterii komunikacyjnych liczba korzystających jest duża, park może być zagospodarowany bardziej intensywnie poprzez wyznaczenie terenów do zabaw dziecięcych i gier sportowych, przystosowanie stawu parkowego do przejazdów łodziami itp.

Na terenie wielu parków znajdują się obiekty popałacowe i podworskie, które również można w całości lub częściowo przeznaczyć na potrzeby ośrodka. Przystosowanie nie powinno powodować większych kosztów i poważniejszych robót adaptacyjnych, dlatego też należy — szczególnie w pierwszym okresie — w budynkach popałacowych i podworskich urządzać

punktów noclegowych i gastronomicznych. Wystarczą zupełnie urządzenia typu klubowo-świetlicowego. W miarę wzrostu frekwencji można program usługowy obiektu odpowiednio rozbudowywać.

Przy przystosowywaniu parków na cele wypoczynku świątecznego trzeba pamiętać, że wyjazdy ludności miejskiej na wypoczynek podmiejski będą wzrastać równoległe do rozwoju motoryzacji, skracania czasu pracy oraz podnoszenia się stopy życiowej. W perspektywie coraz więcej osób wyjeżdżać będzie nie tylko w letnie niedziele, ale również na pobyty weekendowe oraz w dni powszednie po pracy — i to w ciągu całego roku. Powstaną wtedy warunki do oparcia eksploatacji parków-ośrodków wypoczynkowych na zasadach rentowności. W najbliższej przyszłości jednak przystosowanie parków dla potrzeb wypoczynku świątecznego wymaga współdziałania rad narodowych, związków zawodowych i większych zakładów pracy.

II. Na obszarach o walorach wczasowych występują dwa typy lokalizacji parków zabytkowych. Park może być położony albo na terenie czy w bliskim sąsiedztwie zagospodarowanej już miejscowości wypoczynkowej, albo też w okolicy, która posiada wprawdzie walory wypoczynkowe, ale nie spełnia jeszcze funkcji turystycznych ze względu na brak odpowiedniego zagospodarowania.

W pierwszym przypadku najprostszym i najwłaściwszym sposobem wykorzystania parku jest udostępnienie go wczasowiczom jako miejsca spacerów i wypoczynku. Znaczna większość miejscowości wypoczynkowych w Polsce nie ma bowiem dostatecznej powierzchni urządzonej terenów zielonych. Przystosowanie dla potrzeb wczasowiczów parku wpływa więc bardzo istotnie na uatrakcyjnienie pobytu w takiej miejscowości oraz podnosi wydajność jej jako zagospodarowanej miejscowości wypoczynkowej. Dlatego też parki te powinny być przeznaczone dla turystów nawet wtedy, gdy

znajdujący się w parku obiekt pałacowy jest wykorzystywany na inne cele. W większych miejscowościach wypoczynkowych, szczególnie w miejscowościach gdzie występuje letni i zimowy sezon turystyczny, co przedłuża wydatnie okres eksploatacji wszystkich urządzeń usługowych, w parkach oraz na ich obrzeżu powinny być sytuowane urządzenia kulturalno-rozrywkowe dla wczasowiczów i stałych mieszkańców. W dużych ośrodkach wypoczynkowych skala potrzeb ruchu turystycznego uzasadnia adaptowanie na te cele również obiektów pałacowych.

Możliwości wykorzystania parków zabytkowych przedstawiają się inaczej w miejscowościach niezaktywizowanych dotychczas pod względem turystycznym. Aktywizacja ta może nastąpić albo przez wprowadzenie ruchu letniskowego bazującego na kwaterach prywatnych, albo w drodze budowy ośrodków wypoczynkowych przez zakłady pracy. W zależności od rodzaju i dynamiki procesów aktywizujących, formy przystosowania parków dla potrzeb turystycznych mogą być różne. Najprostszym sposobem włączenia parku w proces aktywizacji turystycznej jest sytuowanie w jego sąsiedztwie wczasowej bazy noclegowo-żywnieniowej oraz związanych z nią urządzeń i obiektów usługowych. W szeregu przypadków można na te cele przeznaczyć również obiekty podworskie i popałacowe.

III. Doświadczenia ostatnich lat wykazują, że uporządkowane i zagospodarowane zespoły pałacowo-parkowe stają się dużą atrakcją krajoznawczą. Można więc zakładać, że wszystkie ciekawsze parki zabytkowe, położone w pobliżu ośrodków i szlaków turystyki krajoznawczej, mogą stać się przedmiotem zainteresowania uczestników indywidualnych i zbiorowych wycieczek. Przystosowanie parku dla celów turystyki krajoznawczej nie wymaga przy tym wielkich środków finansowych. Trzeba tylko uporządkować sam park i drogę dojazdową, a następnie utrzymywać w odpowiednim stanie. Park nie może jednak być w sensie turystycznym bezpieczny. W każdym takim parku musi być etatowy opiekun, który by troszczył się o właściwe jego utrzymanie, a równocześnie mógł w stosunku do turystów spełniać obowiązki gospodarza i przewodnika. W niektórych uzasadnionych przypadkach na sąsiadujących z parkiem terenach można lokalizować takie turystyczne urządzenia jak campingi, motele, pawilony gastronomiczne. W ten sposób na bazie parków mogą z czasem wytworzyć się nowe ośrodki turystyki krajoznawczej.

IV. Parki zabytkowe, położone poza obszarami turystycznymi, w zasadzie nie mogą spełniać żadnych funkcji użytkowych w turystyce. Tylko w wyjątkowych wypadkach posiadają one

walory nadające im rangę docelowych ośrodków ruchu turystycznego. Przypadki takie z reguły dotyczą zespołów pałacowo - lub zamkowo-parkowych o wybitnych wartościach historycznych, zabytkowych i krajobrazowych. Zagospodarowanie takich obiektów na cele muzealno-turystyczne wymaga jednak wielomilionowych nakładów i dlatego jest już zupełnie odrębnym problemem.

V. Zagospodarowanie parków zabytkowych na cele turystyczne będzie procesem długotrwałym, przy czym często poszczególne obiekty będą przystosowywane sukcesywnie, w miarę narastania potrzeb i środków. W tych warunkach konieczne jest podjęcie działań, mających na celu:

- 1) zapobieżenie dalszej dewastacji parków obecnie nieużytkowanych,
- 2) znalezienie środków na uporządkowanie parków i bieżącą ich konserwację,
- 3) opracowanie planu wykorzystania parków dla celów turystycznych.

Podstawowym warunkiem opanowania stanu zaniedbania, w jakim znajduje się wiele parków, jest zapewnienie każdemu obiektowi faktycznej opieki. Wydaje się, że odnośne działania powinny iść w trzech kierunkach:

- utworzenie patronatów zakładów pracy i szkół nad poszczególnymi parkami,
- zatrudnienie w każdym parku na pełnym etacie co najmniej jednego pracownika, związanego emocjonalnie z tym terenem, który byłby gospodarzem obiektu,
- zapewnienie na szczeblu wojewódzkim komórki fachowego nadzoru i instruktazu w zakresie gospodarki parkowej.

Realizacja powyższych postulatów rozwiąże też w poważnym stopniu problem środków na uporządkowanie i bieżącą konserwację parków. Przede wszystkim instytucje będą zmuszone do wykazania znacznie większej niż dotychczas troski o administrowane przez siebie obiekty. Po drugie szkoły, a zwłaszcza zakłady pracy w ramach obowiązków patronackich na pewno poświęcą pewną ilość godzin pracy społecznej, a niekiedy również środków materialnych i finansowych na rzecz parku. Po trzecie, znacznie łatwiej będzie uzyskać wtedy pewne środki z Centralnego Funduszu Turystyki i Wypoczynku oraz z innych źródeł państwowych.

Opracowanie ogólnopństwowego planu wykorzystania parków zabytkowych na cele turystyczne jest przedsięwzięciem niewątpliwie trudnym, szczególnie w warunkach braku podstawowych danych inwentaryzacyjnych. Niemniej jednak uważam, że wykonanie tej pracy jest możliwe i konieczne. W połowie 1969 r. Zakład

Zagospodarowania Turystycznego GKKFiT zakończy prace nad projektem kierunkowego planu zagospodarowania turystycznego kraju. Na podstawie danych tego planu oraz podstawowych informacji o obiektach parkowych można będzie przeprowadzić generalną ocenę przydatności poszczególnych parków dla celów turystycznych. W ten sposób wyłoniona zosta-

nie grupa obiektów, na których należy skoncentrować uwagę i środki oraz dla których potrzebne będą szczegółowe plany zagospodarowania turystycznego.

dr Olaf Rogalewski
dyr, Zakładu Zagospodarowania Turystycznego
GKKFiT, Warszawa

LES POSSIBILITÉS D'EXPLOITATION DES PARCS HISTORIQUES POUR LE REPOS FÉRIÉ ET LE TOURISME

L'auteur est d'avis que la localisation du parc historique constitue le facteur principal qui décide des possibilités effectives et des moyens de son exploitation à des fins touristiques. Sous ce rapport l'on peut distinguer quatre principales localisations:

1. sur les terrains de repos férié des habitants des grandes agglomérations urbaines,
2. sur les terrains possédant des valeurs récréatives et constituant des régions actives ou potentielles pour le repos annuel (congé payé),
3. à proximité des centres ou des voies du tourisme chorographique,

4. sur d'autres terrains (à l'exclusion de ceux mentionnés aux points 1—3).

Successivement, dans les quatre parties de son article, l'auteur disserte sur les possibilités d'aménagement touristique des parcs historiques par rapport à chaque type de localisation susmentionné.

Dans la partie finale, l'auteur postule les activités ayant pour but de prévenir la dévastation des parcs actuellement inutilisés:

- trouver des fonds pour pouvoir procéder à l'arrangement des parcs et à leur conservation courante,
- élaborer un plan d'exploitation des parcs à des fins touristiques.